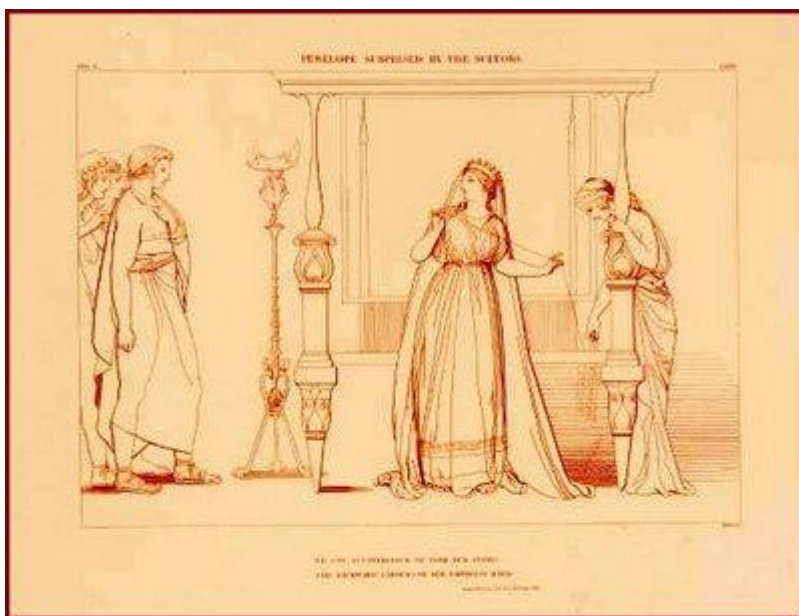

Η υφαντική τέχνη στα ομηρικά έπη

Η υφαντική τέχνη εκτός από αναγκαία, ήταν και αγαπητή, στα χρόνια των Τρωϊκών, μια που ακόμη και βασίλισσες αφιέρωναν πολύ από τον χρόνο τους, μπροστά στον αργαλειό, παρόλο που έπρεπε να δουλεύουν όρθιες, μια και τότε οι αργαλειοί ήταν κάθετοι (όρθιοι) και όχι οριζόντιοι όπως τους γνωρίζουμε εμείς σήμερα.

Η βασίλισσα δεν ύφαινε από ανάγκη, είχε τόσες θεραπαινίδες (υπηρέτριες), που θα μπορούσαν να κάνουν αυτή τη δουλειά. Άρα μόνο η αγάπη, για την τέχνη αυτή θα θωβούσε μια πλούσια γυναίκα της εποχής εκείνης να ασχολείται με την τέχνη της υφαντικής.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ

Οι μνηστήρες δεν φαίνεται να ξαφνιάζονται, όταν η Πηνελόπη τους λέει πως πρέπει να τελειώσει το υφαντό της και μετά να αποφασίσει ποιόν θα διαλέξει για άνδρα. Θεωρούν φυσιολογικό μια βασίλισσα να υφαίνει.

'''κούροι έμοι μνηστήρες, έπει θάνε δῖος Όδυσσεύς, μίμνεντ' έπειγόμενοι τόν έμόν γάμον, εἰς ὃ κε φάρος έκτελέσω, μή μοι μεταμώνια

νήματ' ὄληται,
Λαέρτη ἤρωί ταφήϊον, εἰς ὅτε κέν μιν
μοῖρ' ὅλοη καθέλησι τανηλεγέος θανάτιο,
μή τίς μοι κατά δῆμον Άχαιϊάδων νεμεσήση,
αἶ κεν ἄτερ σπείρου κείται πολλὰ κτεατίσσας.'

Στα Ομηρικά έπη, η πιστή σύζυγος του Οδυσσέα, η Πηνελόπη, προκειμένου να καθυστερήσει τους επίδοξους μνηστήρες, που караδοκούσαν να αναλάβουν το βασίλειο της Ιθάκης, ολημερίς ύφαινε στον αργαλειό, ενώ όλη τη νύχτα

ξήλωνε ὅσα εἶχε υφάνει,
σε μια ἀπέλπιδα προσπάθεια να ἀποφύγει να
παραδώσει την τεράστια περιουσία του Ὀδυσσεά,
στα χέρια κάποιου ἄλλου.

ἔνθα καὶ ἡματιή μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστόν,
νύκτας δ' ἀλλύεσκεν, ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο....

...ἢ δὲ δόλον τόνδ' ἄλλον ἐνὶ φρεσὶ μερμήριξε·
στησαμένη μέγαν ἱστόν ἐνὶ μεγάροισιν ὕφαινε,
λεπτὸν καὶ περίμετρον· ἄφαρ δ' ἡμῖν μετέειπε·
κοῦροι, ἐμοὶ μνηστήρες, ἐπεὶ θάνε δῖος Ὀδυσσεύς,
μῖμνετ' ἐπειγόμενοι τὸν ἐμὸν γάμον, εἰς ὃ κε φᾶρος
ἐκτελέσω, μή μοι μεταμώνια νήματ' ὀληται....

Ἀφοῦ πέρασαν τρία χρόνια, τότε μόνο,
τον τέταρτο χρόνο, ἄρχισαν να ἀγανακτοῦν
οἱ μνηστήρες, βλέποντας πως δεν εἶχε σκοπὸ
ἡ Πηνελόπη να τελειώσει τα υφαντά
σάβανα για τον Λαέρτη.

...μνώμεθ' Ὀδυσσεῆος δὴν οἰχομένοιο δάμαρτα:
ἢ δ' οὔτ' ἠρνεῖτο στυγερόν γάμον οὔτ' ἐτελεύτα,
ἡμῖν φραζομένη θάνατον καὶ κῆρα μέλαιναν,
ἀλλὰ δόλον τόνδ' ἄλλον ἐνὶ φρεσὶ μερμήριξε:
στησαμένη μέγαν ἱστόν ἐνὶ μεγάροισιν ὕφαινε,

λεπτὸν καὶ περίμετρον: ἄφαρ δ' ἡμῖν μετέειπε:
«κοῦροι ἐμοὶ μνηστήρες, ἐπεὶ θάνε δῖος
Ὀδυσσεύς,
μῖμνετ' ἐπειγόμενοι τὸν ἐμὸν γάμον, εἰς ὃ κε
φᾶρος
ἐκτελέσω, μή μοι μεταμώνια νήματ' ὀληται,
Λαέρτη ἠρωῖ ταφήϊον, εἰς ὅτε κέν μιν

μοῖρ' ὅλοη καθέλησι τανηλεγέος θανάτοιο,
μή τις μοι κατὰ δῆμον Ἀχαιϊᾶδων νεμεσήση,
αἶ κεν ἄτερ σπείρου κείται πολλὰ κτεατίσσας·
«ὣς ἔφαθ', ἡμῖν δ' αὖτ' ἐπεπείθετο θυμὸς
ἀγήνωρ.

ἔνθα καὶ ἡματιή μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστόν,

νύκτας δ' ἀλλύεσκεν, ἐπεὶ δαΐδας παραθεῖτο.
ὣς τρίετες μὲν ἔληθε δόλω καὶ ἐπειθεν Ἀχαιοὺς:
ἀλλ' ὅτε τέτρατον ἦλθεν ἔτος καὶ ἐπήλυθον ὤραι,
μηνῶν φθινόντων, περὶ δ' ἤματα πόλλ' ἐτελέσθη,
καὶ τότε δὴ τις ἔειπε γυναικῶν, ἢ σάφα ἦδη,

καὶ τὴν γ' ἀλλύουσαν ἐφεύρομεν ἀγλαὸν ἱστόν.
ὣς τὸ μὲν ἐξετέλεσσε καὶ οὐκ ἐθέλουσ', ὑπ'
ἀνάγκης.

«εὖθ' ἢ φᾶρος ἔδειξεν, ὑφήνασα μέγαν ἰστόν,
πλύνασ', ἠελίῳ ἐναλίγκιον ἢ ἔ σελήνῃ,
καὶ τότε δὴ ῥ' Ὀδυσῆα κακὸς ποθεν ἦγαγε δαίμων

Το ταίρι του Οδυσσέα, που χρόνιζε στα ξένα, για γυναίκα
γυρεύαμε' μα αυτή, που οχτρεύουνταν το γάμο, μήτε, αρνιόταν
μηδέ τον τέλευε, τι θάνατο κακό μας μελετούσε.
Κι αυτός ο δόλος ο άλλος που 'βαλε στα φρένα της μιά μέρα!
Τρανό αργαλειό στο ανώι της έστησε και κίνησε να υφάνει
πανί μακρύ πολύ, ψιλόκλωστο, κι αυτά μας είπε τότε:

Εσεῖς οι νιοί που με γυρεύετε, μια κι ο Οδυσσέας εκάθη,
για καρτεράτε με, κι ας βιάζεστε για γάμο, να τελέψω
καν το διασίδι αυτό, τα νήματα να μη μου παν χαμένα.
Του αρχοντικού Λαέρτη σάβανο το φτιάνω, για την ώρα

που θα τον πάρει ο ανήλεος θάνατος κι η ασβολωμένη μοιρα'
να μη βρεθεί στον κόσμο Αργίτισσα μαζί μου να τα βάλει,
τάχα πως κοίτετο ασαβάνωτος, κι ας είχε τόσα πλούτη.
Έτσι μας μίλησε, κι η πέρφανη καρδιά μας τ' αποδέχτη.
Κι εκείνη όλη τη μέρα δούλευε το ατέλειωτο πανί της,

και πάλε ολονυχτίς το ξύφαινε στο φως δαδιών που άναβαν.
Τρεις χρόνους κράτησεν ο δόλος της πλανεύοντας μας όλους'
όμως στους τέσσερεις, σαν κύλησαν πάλι οι εποχές του χρόνου,
κι οι μήνες έτρεχαν, και διάβαιναν μια μια οι περίσσιες μέρες,
τότε μια σκλάβα της που τα 'ξερε μας τα μολόγησε όλα,

και την επιάσαμε που ξύφαινε το στραφτερό πανί της'
κι έτσι άθελα της το αποτέλειωσε, σφιγμένη απ' την ανάγκη.
Μα μόλις ύφανε και ξέπλυνε τ' ολόμακρο πανί της
και το 'δειξε, έτσι που στραφτάλιζε σαν ήλιος, σα φεγγάρι,
τον Οδυσσέα θεός οδήγησε κακός —ποιος ξέρει πούθε!—

Σε πολλά σημείο της Οδύσσειας φαίνεται καθαρά,
ότι με την υφαντική ασχολούντο, όχι μόνο οι
απλοί πολίτες, αλλά ακόμη και οι πάμπλουτες
πριγκίπισσες και βασίλισσες.

Η Πηνελόπη ζητά από τον τραγουδιστή Φήμιο
να σταματήσει το τραγούδι που εξιστορεί
την επιστροφή των Αχαιών, διότι της
προκαλεί θλίψη, αλλά ο Τηλέμαχος την
προτρέπει να πάει στον αργαλειό της,
διότι πολλά παλικάρια χάθηκαν στην
Τροία και όχι μόνο ο Οδυσσέας.

...έν Τροίη, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι φῶτες ὄλοντο.
ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε,
ἰστόν τ' ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε
ἔργον ἐποίχεσθαι· μῦθος δ' ἄνδρεςσι μελήσει
παῖσι, μάλιστα δ' ἐμοί· τοῦ γὰρ κράτος ἔστ' ἐνὶ οἴκῳ."

...μόν' κι ἄλλα χάθηκαν πολλὰ στὴν Τροία παλληκάρια.
"Ἐμπα, καὶ κοίτα σπίτι σου καὶ τὸ νοικοκυριό σου,
τὴν ἀληκάτη, τ' ἀργαλειό, καὶ πρόσταζε τὶς δοῦλες
νὰ σοῦ δουλεύουν· κι ἄφηνε τὰ λόγια αὐτὰ στοὺς ἄντρες,
μάλιστα ἐμένα, πού 'μαι δὰ καὶ τοῦ σπιτιοῦ ὁ ἀφέντης."

ΕΛΕΝΗ

Στο παλάτι του Μενέλαου, συρρέει πλήθος
κόσμου και αρχόντων για τους διπλούς γάμους
των παιδιών του, και ὅλοι φέρνουν
δῶρα ὄχι μόνο για τους μελλόνυμφους,
ἀλλὰ και για το βασιλιά και την βασίλισσα.

Η γυναίκα του Πολύβου χαρίζει στην Ελένη
ρόκα.....και μαλλί...

χωρὶς δ' αὐθ' Ἑλένη ἄλοχος πόρε κάλλιμα δῶρα·
χρυσέην τ' ἠλακάτην τάλαρόν θ' ὑπόκυκλον ὄπασσεν
ἀργύρεον, χρυσῶ δ' ἐπὶ χεῖλα κεκράαντο.
τόν ῥά οἱ ἀμφίπολος Φυλῶ παρέθηκε φέρουσα
νήματος ἀσκητοῖο βεβυσμένον· αὐτὰρ ἐπ' αὐτῶ
ἠλακάτη τετάνυστο ἰοδνεφές εἶρος ἔχουσα.
ἔζετο δ' ἐν κλισμῶ, ὑπὸ δὲ θρήνυς ποσὶν ἦεν.
αὐτίκα δ' ἦ γ' ἐπέεσσι πόσιν ἐρέεινεν ἕκαστα·

δῶρα ἢ κερά του διαλεχτὰ χαρίζει τῆς Ἑλένης,
χρυσή ἀληκάτη, κι ἀργυρὸ πανέρι πὰς στὶς ρόδες,
μὲ χρυσωμένα ὀλόγυρα τοῦ πανεριοῦ τὰ χεῖλη.
Αὐτὸ δὰ τῆς παράθεσε ἡ Φυλῶ ἢ παρακόρη,
γεμάτο νῆμα δουλευτό, κι ἀπάνω ἢ ἀληκάτη
μὲ τὸ βαθιόχρωμο μαλλί, θεμένη πέρα ὡς πέρα.

ΚΙΡΚΗ

Ακόμη και η κόρη του ἡλίου η Κίρκη
υφαίνει τραγουδώντας στον ἀργαλειό της:

ἔσταν δ' ἐν προθύροισι θεᾶς καλλιπλοκάμοιο,
Κίρκης δ' ἔνδον ἄκουον ἀειδούσης ὀπί καλῆ,
ἰστὸν ἐποικομένης μέγαν ἄμβροτον, οἷα θεᾶων
λεπτὰ τε καὶ χαρίεντα καὶ ἀγλαὰ ἔργα πέλονται.

"ὦ φίλοι, ἔνδον γάρ τις ἐποικομένη μέγαν ἰστὸν
καλὸν ἀοιδιάει, δάπεδον δ' ἅπαν ἀμφιμέμυκεν,
ἢ θεὸς ἢ ἑ γυνή· ἀλλὰ φθεγγώμεθα θᾶσσον."
"ὥς ἄρ' ἐφώνησεν, τοὶ δὲ φθέγγοντο καλεῦντες.

Στῆς ὠριοπλέξουδης θεᾶς τὰ ξώθυρα καθίζουσι,
κι ἀκοῦν τὴν Κίρκην μέσαθε ποῦ γλυκοτραγουδοῦσε,
μεγάλο φαίνοντας πανὶ κι ἀχάλαστο, σὰν πού 'ναι
τῶν θεῶν τὰ ἔργα τὰ ψιλὰ καὶ τὰ λαμπρὰ καὶ τὰ ὦρια,

μοῦ 'τανε φίλος πιὸ πιστός, γυρίζει καὶ τοὺς κρένει·
"Παιδιά, πανὶ ἐκεῖ φαίνοντας κάποια θεὰ ἢ γυναίκα
μὲ γλύκα τραγουδάει πολλή, κι ἀχολογáει ὁ πύργος.
Ἄς τῆς φωνάξουμε." Κι αὐτοὶ τῆς φώναξαν ν' ἀκούση.

Η ΥΦΑΝΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗ ΣΧΕΡΙΑ

Οἱ 13 θρόνοι τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ Ἀλκίνοου,
τοῦ βασιλιά τῆς Σχερίας, τῆς χώρας τῶν Φαιάκων,
εἶναι στολισμένοι με λεπτὰ υφαντὰ που φτιάξαν
οἱ γυναῖκες μαζί καὶ ἡ Ἀρήτη ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλκίνοου.

ἐν δὲ θρόνοι περὶ τοῖχον ἐρηρέδατ' ἔνθα καὶ ἔνθα,
ἐς μυχὸν ἐξ οὐδοῖο διαμπερές, ἔνθ' ἐνὶ πέπλοι
λεπτοὶ ἐύνητοι βεβλήατο, ἔργα γυναικῶν.
ἐνθα δὲ Φαιήκων ἠγήτορες ἐδριώωντο
πίνοντες καὶ ἔδοντες· ἐπηετανὸν γὰρ ἔχεσκον.

Θρονιαὶ στὸν τοῖχο ἀραδιαστὰ κι ἀπὸ τὰ δυὸ τὰ πλάγια,
ἀπ' τὸ κατώφλι ὡς τὰ βαθιά, μὲ ντύματα ἀποπάνω,
ἔργα ψιλὰ καλόγνεστα τῶν γυναικῶν, βαλμένα.

Οἱ γυναῖκες τῶν Φαιάκων υφαίνουν υπέροχα
υφαντὰ στον ἀργαλειό καὶ φημίζονται γιὰ
αὐτὴν τὴν τέχνη τους, ὅσο καὶ οἱ ἄνδρες
Φαίαικες ὡς κυβερνήτες σκαφῶν.

αἱ δ' ἰστοὺς ὑφώσι καὶ ἠλάκατα στρωφῶσιν
ἤμεναι, οἷά τε φύλλα μακεδνῆς αἰγείροιο·
καιρουσσέων δ' ὀθονέων ἀπολείβεται ὑγρὸν ἔλαιον.
ὅσων Φαίηκες περὶ πάντων ἴδριες ἀνδρῶν
νῆα θοὴν ἐνὶ πόντῳ ἐλαυνέμεν, ὡς δὲ γυναῖκες

ἰστῶν τεχνῆσαι· πέρι γάρ σφισι δῶκεν Ἀθήνη
ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα καὶ φρένας ἐσθλὰς.
ἔκτοσθεν δ' αὐλῆς μέγας ὄρχατος ἄγχι θυράων
τετράγυος· περὶ δ' ἔρκος ἐλήλαται ἀμφοτέρωθεν.
ἔνθα δὲ δένδρεα μακρὰ πεφύκασι τηλεθόωντα,

ἄλλες τους φαίνουνε πανὶ καὶ κλώθουν καθισμένες,
σὰ φύλλα λεύκας ἀψηλῆς σαλεύοντας· καὶ τόσο
κρουστόφανα εἶναι τὰ λινὰ ποὺ τρέχει ὄγρὸ τὸ λάδι.
Τὶ ὅσο περνοῦν οἱ Φαίακες στὸν κόσμον ὅλους τοὺς ἄλλους
σὲ καραβιοῦ κυβέρνημα, τόσο πιδέξες εἶναι

στὸ φάδι κι οἱ γυναῖκες τους, ποὺ ἡ Ἀθηνᾶ νὰ φτιάνουν
ῥοῦχα δουλειὰ τὶς ἔμαθε, καὶ νοῦ λαμπρὸ ἔδωσέ τους.

Η ΑΡΗΤΗ ΔΕΙΝΗ ΥΦΑΝΤΡΙΑ

Ἡ Ἀρήτη παρατηρεῖ ὅτι τὰ ρούχα ποὺ φορεῖ
ὁ Ὀδυσσεύς εἶναι υφασμένα ἀπὸ τὴν ἴδια
καὶ τὶς γυναῖκες τοῦ παλατιοῦ.

αὐτὰρ ὁ ἐν μεγάρῳ ὑπελείπετο δῖος Ὀδυσσεύς,
πὰρ δὲ οἱ Ἀρήτη τε καὶ Ἀλκίνοος θεοειδῆς
ἦσθην· ἀμφίπολοι δ' ἀπεκόσμεον ἔντεα δαιτός.
τοῖσιν δ' Ἀρήτη λευκώλενος ἤρχετο μύθων·
ἔγνω γὰρ φᾶρός τε χιτῶνά τε εἶματ' ἰδοῦσα
καλά, τὰ ῥ' αὐτῆ τεῦξε σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξί·
καί μιν φωνήσασ' ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·

μὰ στὸ παλάτι ἀπόμεινε ὁ θεῖος ὁ Ὀδυσσεύς,
καὶ πλάγια τοῦ καθίσανε ἡ Ἀρήτη κι ὁ Ἀλκίνος
ὁ θεόμοιαστος· καὶ σήκωσαν οἱ δοῦλες τὰ τραπέζια.
Καὶ τότες πρώτη τοῦ μιλάει ἡ Ἀρήτη ἡ ἀσπροχέρα,
τηρώντας τὰ ῥοῦχα τοῦ σκουτιά, χιτῶνα καὶ χλαμύδα,

ποὺ ἀτὴ τῆς τὰ ' φτιασε μαζί μὲ τὶς σπιτογυναῖκες·
καὶ λάλησέ του κι εἶπε του μὲ φτερωμένα λόγια·

Οἱ μεταφράσεις εἶναι τοῦ
Ἀργύρη Ἐφταλιώτη καὶ τῶν
Καζαντζάκη - Κακριδῆ